

16.3.2021

Eduskunnan sivistysvaliokunta 18.3.2021

Asia: HE 19/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+19/2021>

Elinikäisen oppimisen merkitys nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa ja työelämässä on tullut entistä tärkeämmäksi. Osaamista hankintaan merkittävästi myös vapaa-aikana osallistumalla vapaan sivistystyön opintoihin ja järjestöjen toimintaan ja omaehtoiseen koulutukseen, mikä opintokeskusten kautta on myös osa vapaata sivistystyötä. Osaaminen on pääomaa, jonka osoittaminen on ratkaisevaa työelämässä, opinnoissa ja harrastustoiminnassa. Tämän edistämiseksi uudistukset toimintatavoista, joilla osaamista pystytään paremmin tunnistamaan ja tunnustamaan ovat lämpimästi kannatettavia.

Opintokeskukset pitääkin tärkeänä esityksen tuomaa mahdollisuutta vapaan sivistystyön opintojen tuomiseen osaksi kansallista opinto- ja tutkintorekisteriä. Opintokeskuksissa opiskelee vuosittain lähes 400 000 osallistujaa, joten uudistuksella on laaja merkitys. Vapaan sivistystyön koulutuksessa hankitulla osaamisella on relevanssia monilla elämänalueilla, myös työelämässä ja tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Vapaan sivistystyön luonteen ja laajan tarkoituksen huomioon ottaen tärkeää on myös, etteivät Koski-kirjaukset ole velvoittavaa kaikelle vapaan sivistystyön koulutukselle.

Opintokeskukset pitää hyvänä määrittelyä ja selkeänä muotoilua kriteereistä tietovaraintoon tallennettavista tiedoista: osaamisperustainen suunnittelu ja arviointi sekä mitoittaminen opintopisteinä. **Kriteerit tukevat myös laadukasta koulutustoiminnan suunnittelua ja kehittämistä vapaassa sivistystyössä ja järjestöjen koulutustoiminnassa.** Arvioinnin osalta pidetään hyvänä mahdollisuutta vaihtoehtoisesti hyväksytty/hylätty tai arviointiasteikkoa käyttävään arviointiin.

Huomionarvoista on, ettei osaamisperustainen suunnittelu, opintopisteitys ja arviointi ole vapaan sivistystyön koulutuksessa alisteista tutkintotavoitteiselle koulutukselle, vaan vapaan sivistystyön koulutuksella nähdään arvoa itsessään. Vapaan sivistystyön tehtävä ei uudistuksen myötä muutu, vaan uudistus parantaa etenkin yksilön mahdollisuuksia osoittaa ja hyödyntää vapaassa sivistystyössä saavutettua osaamistaan.

Pidämme tärkeänä esityksen mukaisesti, että **oppilaitoksilla on mahdollisuus päättää opintojen tallentamisesta koulutuskohtaisesti ja että opiskelijalla itsellään säilyy mahdollisuus päättää koulutuksen osalta suostumuksestaan opintosuorituksensa tallentamisesta rekisteriin.** Suostumuksen antaminen tulee voida järjestää esimerkiksi koulutukseen ilmoittautumisen yhteydessä kevyellä hallinnollisella menettelyllä.

Velvoite pyyntöjen pysyvään säilyttämiseen oppilaitoksissa herättää epävarmuutta. Opintokeskukset pyytääkin harkitsemaan mahdollisuutta toteuttaa pyyntöjen pysyvä säilyttäminen Koski-palvelussa tai Oma opintopolku -palvelussa.

Esityksen mukaan lakia sovellettaisiin voimaan tulon jälkeen 1.8. alkaneisiin koulutuksiin. Monissa opintokeskuksissa valmistautuminen kriteerit täyttävään koulutuksen suunnitteluun ovat jo pitkällä. Esitämme, että Koski-tietovaraintoon olisi mahdollisuus kirjata myös ennen lain voimaan astumista alkaneet vapaan sivistystyön koulutukset, jotka täyttävät laissa määritellyt koulutuksen kriteerit ja joista on mahdollista saada lain edellyttämä suostumus opiskelijalta tietojen tallentamiseksi.

Taloudelliset vaikutukset oppilaitoksille tulevat tietojärjestelmien kehittämisen sekä henkilöstökuluina henkilöstön kouluttamisen sekä Koski-tallennusten ja e-perusteisiin tallennusten myötä.

Opetushallituksen tarjoamaa mahdollisuutta maksuttomaan käyttöliittymään ja tietojen manuaaliseen kirjaamiseen pidetään tärkeänä. Tämä mahdollistaa myös pienille oppilaitoksille tietojen tallentamisen. Opintorekisterijärjestelmien ja automaattisten rajapintojen kautta tapahtuviin tietojen siirtoihin etenkin suurempien oppilaitosten tietojärjestelmistä voi aiheutua oppilaitoksille merkittäviäkin kustannuksia. Tämä on syytä ottaa huomioon koulutustoiminnan tukipalveluissa (vos-rahoituksen kustannuspohjassa) ja **lisäksi kohdentaa niihin erillistä avustusrahoitusta, jolla kannustetaan oppilaitoksia myös yhteiskehittämiseen.**

Koulutustoiminnassa lisäresurssia tarvitaan etenkin arvioinnin toteuttamiseen. **Opetushenkilöstön perehtyminen uuteen toimintatapaan, osaamisperustaiseen suunnitteluun ja arviointiin edellyttää henkilöstökoulutuksen ja työssäoppimisen resursointia.** Uudistuksen yhteydessä on tarpeellista tehdä arviointia ja seuranta vaikutuksista henkilötyömäärään. Koska oppilaitos edelleen pitää yllä todistusjärjestelmää, varsinaisia säästöjä ei muutoksesta synny. Opintokeskukset arvioi kuitenkin, että hyödylliset vaikutukset ovat kustannusvaikutuksia merkityksellisemmät.

Opintokeskusten osalta on tärkeä ottaa huomioon, että keskeinen osa opintokeskusten koulutuksissa kouluttajana ja koulutuksen suunnittelutehtävissä toimivista on työsuhteessa järjestöihin, sillä opintokeskukset toteuttavat vapaan sivistystyön lain mukaisesti koulutusta yhdessä järjestöjen kanssa. Onkin oleellista, että **tuki opetushenkilöstön kouluttamiseen ja ohjaamiseen osaamisperustaiseen koulutussuunnitteluun ja arviointiin ulotetaan myös yhteistyökoulutusta toteuttavien järjestöjen koulutushenkilöstöön (kanssatoteuttajat).**

Keskeistä on, että toimeenpanon myötä **edistetään myös vapaan sivistystyön tunnettuutta ja sen kautta hankitun osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamista.** Tämä edellyttää tietoisuuden lisäämistä vapaan sivistystyön opinnoista sekä tietojärjestelmien edelleen kehittämistä ja tietoisuutta niiden käyttömahdollisuuksista siten, että Oma opintopolku-palvelun kautta opintosuoritukset on mahdollista opiskelijan luvalla sujuvasti siirtää edelleen palveluihin, joissa opiskelija voi hyödyntää merkintöjä näyttämillä saavutettua osaamistaan mm. työnhaussa, työelämässä ja muissa opinnoissa.

Opintokeskukset ry kiittää muutoksen valmisteluun liittyneestä osallistavasta työskentelystä valmistelussa. Opintokeskukset ry pitää edelleen tärkeänä, että myös toimeenpanon suunnittelussa kohdennetaan tukea vapaan sivistystyön oppilaitoksille ja osallistetaan vapaan sivistystyön oppilaitosmuotoja toimeenpanon suunnitteluun ja uudistuksen arviointiin.

Opintokeskukset ry

hallituksen puolesta

Marita Salo, puheenjohtaja